

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 11. aprila 1888.

Obsseg: Streha, ki se ne boji ognja. — Vprašanja in odgovori. — O povlačevanju travnikov z brano. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Streha, ki se ne boji ognja.

Iz Rusije. (Izv. dop.) V Rusiji se redko vidi po vaseh kamenat dom; hiše so večidel lesene in krite s slamo ali pa s tenkimi deskami, katere Rusi imenujemo „tes“ (od besede „tesati“). Take hiše po navadi mažejo z glino, ki jo mešajo s kravjakom. Gospodarska poslopja seveda so tudi lesena, večidelj pa celo pletena. Po nekaterih krajih delajo hiše iz surove opeke, ki se po ruski imenuje „siréc“. Siréc, od besede sirój, t. j. surov, dela se veči, nego navadna opeka, in se suši samo na solnci.

Pokrite so hiše in poslopja, kakor sem rekel, s slamo ali pa s tesom. Slamnata streha pa se ne dela tako natanko, kakor pri vas na Kranjskem, ampak slama se precej na debelo nalaga na stropila in se privezuje. Včasih pa jo drže preklje, ki jih polože na streho in na skoz privezujejo. Taka streha je debela včasih dobri dve pedi.

Ruske vasi (sela, derevnje) ne delajo se tako kakor pri vas; hiša stoji poleg hiše tikoma, in tako se vleče po vsaki strani ulice cela vrsta hiš. Za hišami, katerih je včasih po vsaki strani ulice po sto ali pa še po več, glede po tem, kako veliko je „seló“ ali „derevnja“, stoje gospodarska poslopja; tam je „čorni dvor“ (črno dvorišče), koder hodijo krave, ovce in svinje sem ter tja — tod živine nikjer ne privezujejo, razen konj.

Ruske vasi so torej, tako rekoč, velikanska dolga kopica slame in lesa, torej se tudi lahko misli, da so ognji (požari) jako pogostoma. Zagori ena hiša, in „krasni petelin“, kakor tod imenujejo ogenj, leti z enega konca na drugi. Kjer je bila danes vas, vidimo drugi dan večkrat kopico žrjavice in pepela. Požari so tod velikanski; ustaviti ogenj je skoraj nemogoče.

Da bi streha vendar tako lahko ne gorela, mažejo jo z glino; no ker gline tudi ni povsod, in ker poleg

tega prosti narod večkrat misli, da, če „Bog noče, tudi požara ne bo“, to tudi z glino ne mažejo vselej strehe.

Nedavno je ministerstvo narodnega prosvetanja poslalo okrajnim šolskim nadzornikom knjižico, v kateri se uči, kako se delajo „ognjeuporne“ strehe, to je strehe, ki bi ne gorele. Narodni učitelji in selski svečeniki dobili so množico takih knjižic, da bi jih razdali brezplačno med prosti narod in da bi delovali na to, da bi si narod omislil omenjene ognjeuporne strehe.

Te strehe je izumilo realno učilišče v mestu Krasnoufimsku, Permske gubernije, kjer imajo pri realki „fermo“, t. j. pristavo, kjer se nekateri učenci te realke poučujejo o razumnem gospodarstvu. Pisatelj teh vrstic je videl sam poskušnje s tako streho, in srečen je, da more poročati o tem svojim dragim zemljakom v Avstriji, kjer je večina kmetskih poslopij tudi s slamo krita. Omisliti si more tako streho vsakdo.

Dela se jako prosto. Vežejo se dolge slamnate plahte, ali najbolje jih je tkati. Plahte te so po 1 meter široke, slama pa se polaga po 2 palca na debelo. Dolge se delajo tako, kakor zahteva streha. Jemlje se navadni tkalski stavek, samo da veči. Osnova se dela iz debelih niti ali iz tenkega motvoza, utók (votek), t. j. poprečne nitke platna, pa zamenja slama. Da bi bila plahta ravna, treba je kraje obsekati. Ko je taka plahta gotova, izkoplje se jama tako široka, da bi plahta v njej lahko ležala, in začne se plahta močiti v glini. Glina mora biti brez peska; tako je lahko dobiti, ako se glina v vodi meša, kajti takrat pesek sede na dno čebra. Najprvo se v jamo vliva vode toliko, da bi plahta bila vsa v glini, ko jo polože v jamo; potlej pa se na plahto vliva zopet tako redka glina; glina naj bode tako gosta, kakor jako redko smeteno mleko. Kadar plahta leži v tej moči, mora se poteptati z nogami; slama se lomi, in redka glina napolni tako vso slamo. Kadar mehurji nehajo iti iz plahte, je to znamenje, da je ves vzduh izšel iz slame, t. j. da je po slamnih cevkah sama glina. Tako

naj plahta leži v jami 24 ur. Potlej se jemlje iz jame in suši na kozah; ako pa se razstila po zemlji, treba jo je obračati, da bi se posušila. Peska v glini zato ne sme biti, ker bi on zamašil luknjice, a glina ne bi mogla prodreti v bilke. Taka plahta je uže dobra za streho. Pokriva se streha od zdolaj in sicer tako le: najprvo se položi prva plahta zdolaj, t. j. kjer je žleb; na njo se položi druga plahta tako, da bi zakrivala polovico prve; da bi se druga plahta dobro sprijela s prvo, treba je, da se prva pomaže do polovice z glino, in druga plahta se mora na njo dobro pritisniti; ravno tako se na tretjo plahto položi četrta, na četrto peta i. t. d. Ker vsaka plahta pokriva polovico prejšnje, zgodi se, da je streha pokrita povsod z dvema plahtama, samo nižja plahta je ena. Zato pa se na nižjo plahto, katera največ trpi, položi druga plahta vsa; ali drugače rečeno, na nižji del strehe položita se dve plahti, t. j. prva in druga, ena na drugo; na nji položi se tretja itd. Ko je treba streho „završiti“, t. j. narediti ji vrh, sešijeta se dve plahti vkup, in tako se dobi greben. Na stropila pribijajo se preklje tako, da bi vsaka plahta počivala na treh prekljah. Plahte se k tem prekljam privezujejo ali pa pribijajo.

Taka streha brez vsake popravke stoji lahko nekaj let. Da bi bila pa še bolj trdna in lepa, dela se tako le: jemlje se 8 delov negašenega vapna, 4 dele gline in 5 delov peska; vse to se zmeša dobro mej soboj, in s to zmesjo namaže se vsa streha. Ta zmes je zelo podobna po sestavi hidravličnemu vapnu ali cementu. Ko je streha še mokra, posiplje se z debelim rečnim peskom ali pa z lito opeko, ki je debela kakor grah. Ko se cement posuši, bode se tu in tam raztreskal; no to nič ne de: treščice se zavijejo z drobnim potočnim peskom, ki mu po nekaterih krajih pravijo „svišč“. Taka streha je večna in jako lepa in bolj po ceni, nego katera si bodi druga.

1886. leta, 29. junija bila je prva poskušnja take strehe. Nedaleč od mesta Krasnoufimska, pri veliki cesti postavili so streho, ki je bila pokrita s takimi plahtami. Pri poskušnji so bili navzočni okrajni glavar (ispravnik), deželni glavar, mestni župan, deželni odborniki, župani iz okolice in več sto prič.

Poskušnje so bile naslednje. 1. Po strehi je hodil sem ter tja kmet: streha se ni upogibala in nikjer udala. 2. Na streho so položili goreč snop: snop je zgorel, strehe pa se ogenj ni doteknil. 3. Na vseh štirih vogalih strehe naložili so kupe slame in jo zažgali, slama je zgorela, streha pa je ostala, kakeršna je bila. 4. Streho so oblili s petrolejem in ga zažgali: streha je ostala cela. 5. Na streho so naložili celo gromado drv in jih zažgali, da bi videli, ali ne bodo začela tleti stropila in preklje: drva so zgorela, stropila in preklje pa so ostale hladne pod streho. 6. Pod streho so navlekli suhega grmovja in ga zažgali: zgorela so stropila in preklje, streha, t. j. plahte pa so ostale popolnoma nepoškodovane. 7. Na streho so brizgali vodo iz požarne brizgalnice, in sicer 20 veder na 2 tretjini kvadratnega sežnja:

voda strehe ni premočila, dasi ta streha ni bila namažana s cementom.

Omenjeni gospodje so, ko je bila poskušnja končana, napisali zapisnik in se vsi pod njim podpisali. Druga poskušnja se je delala letos v pričo velikega kneza Nikolaja Nikolajeviča. Pokazalo se je zopet vse, o čemur sem pisal više. Posebno zanimivo pa je bilo, da so realci ob času, ko je bila streha oblita s petrolejem in zavajeno z gorečo slamo, pod streho pili čaj in peli ve-sele pesmi.

Nočem podrobno opisovati tkalskega stavka — ali kako se temu tkalskemu stroju po slovenski pravi — kajti opisan je dovolj, če rečem, da je tak, kakeršnega ima vsak tkalec, samo da se dela večji, kajti plahta je 1 meter široka; seveda, dela se lahko tudi ože. Resnica je samo to le: platno se navija na valjar; v valjarji stavka pa, na katerem se tko slamnate plahte, dela se raza (špranja), v katero se spušča plahta, kajti ona se na valjar ne da navijati, ker je predebela. Sicer pa razjasnim z velikim veseljem, če je še kaj treba in ako kdo želi, in jako srečen bodem, ako moj glas ne bode glas vpijočega v puščavi. Prepričan sem, da je treba poskusiti le enemu, in najde se mnogo posnemalcev. Stavka za tkanje plaht si kupi lahko cela vas vkup, kajti dva človeka na dan lahko nadelata 60 metrov dolgo plahto, katera se potlej reže na take kose, kakor je streha dolga. Zelo prijetno bi mi bilo, ko bi drugi slovenski listi ponatisnili ta moj spis na občo korist prostega naroda.

Prof. M. Hostnik.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 31. Prosim, naznanite mi, kje je dobiti najboljšega in najcenejšega gipsa, in če je toli hvalisani gips istinito zelo koristen detelji. (A. R. župnik v S.)

Odgovor: Kranjski gips, ki ga kopljejo na Dovjem, prodajata v Kranji dva trgovca, namreč Majdič in Sušnik. Cena bode menda pri obeh enaka. Gotovo je gips detelji zelo koristen, a le na oni njivi, katera je tudi gnojna. Gips ni neposreden, ampak posreden gnoj t. j. gnoj, ki nima v sebi nikakih redilnih snovi za rastlino, ima pa take razkroljive sestavine, ki vplivajo na hitrejši razkroj onih redilnih snovi, katere so rastlinski živež. Gips je njivi to, kar je bič konju. Čilega in sitega konja moremo z bičem obdržati v hitrem teku, lačnega in trudnega pa moremo z bičem za kratek čas res nekoliko pognati, zato se pa potem toliko bolj utruji ter onemore. Na zelo gnojni zemlji moremo z gipsom pridelati velikanske množine detelje, katera ne izsesava njive do škode, ker i tako poganja korenine v globočino, kamor druge rastline ne segajo. Na malo gnojni zemlji pa prvič ni vredno z gipsom gnojiti, in drugič preveč trudimo njivo.

Vprašanje 32. Tu pri nas na Goriškem nimamo rokodelca, ki bi znal narejati pinje, ki so podobne vrtečemu sodčku. Naznanite mi, kje morem naročiti tako pinjo? (J. L. v Rifenberku.)